

Kap. 2. Telefonens användning vid statens järnvägar

Kommittén, som redan i historiken berört telefonens allsidiga användning vid statens järnvägar, kommer i det följande att närmare ingå härpå och ämnar därvid i första hand beröra de olika grupper av samtal, som för närvarande förekomma inom järnvägstjänstens olika grenar. En ej oväsentlig del av dessa telefonsamtal har karaktär av telegram, enär vissa av dem både före avsändandet och vid mottagandet skola nedskrivas — ofta på fastställda formulär. Visst slag av ifrågavarande samtal behöver icke nedskrivas av avsändaren men däremot av mottagaren. Även vanliga telegram utväxlas numera i allt större utsträckning per telefon i stället för med telegraf.

Telefonsamtalen kunna i avseende på innehåll hänföras till nedanstående tjänstegrenar och grupper, nämligen:

1. *Säkerhetstjänsten*

- a) Tåganmälningar, som avse att förhindra, att flera tåg samtidigt befinna sig på samma huvudspår och tåganmälningssträcka,
- b) underrättelser från stationer till banpersonalen angående vissa anordningar och rubbningar i driften ävensom anmälningar från banpersonal eller tågpersonal på linjen till stationer.

2. *Tåg- och lokledningen*

- a) Order från tågledare till stationer om anordnade extratåg eller inställda tåg, order om tågföljdsändringar genom s. k. enkla order eller ändrad tidtabell,
- b) stationers kvitto till tågledare om anordnade extratåg eller inställda tåg,
- c) stationers verkställighetsorder i anledning av tågledares order om tågföljdsändringar vid tågförseningar,
- d) vagnanmälningar mellan stationer och till tågledare för bestämmande om extratåg,
- e) samråd mellan tågledare och lokledare om lok till extratåg och lokkopplingar,
- f) order från lokledare till lokstationsbefäl om dispositioner av lok och lokpersonal för den löpande tågdriften.

3. *Elektriska tågdriften*

- a) Order från driftcentral till stationer och ledningspersonal om manövrer, arbeten och förhållanden rörande kraftöverföringen,
- b) samråd och överenskommelser mellan driftcentraler beträffande kraftförsörjningen,
- c) samtal mellan ledningspersonal på stationer eller linjen med driftcentral rörande kontaktledningsnätet,
- d) samråd mellan tågledare och driftcentral angående anordnande av extratåg,
- e) rapporter m. m. från driftcentraler till kraftstationer och vice versa.

4. *Vagnfördelningen*

- a) Huvudanmälan (vagnrapport) från stationer till sektionsvagnfördelare,
- b) vagnorder från sektionsvagnfördelare till stationer,
- c) uppgifter av olika slag till huvudanmälan och vagnorder,
- d) tillägg till huvudanmälan och vagnorder.

5. *Person- och godstrafiken*

- a) Sovplatsbeställningar och svar på dessa mellan stationer och resebyråer å ena sidan och listförande tjänsteställe å den andra,
- b) förfrågningar om saknat resgods eller annat brådsäkande och ömtåligt gods,
- c) samråd mellan expeditioner för reglering av frakttvifter m. m.

6. *Administrationn*

Samtal mellan styrelsen, huvudverkstäder och huvudförråd, distrikts- och sektionsledning, dessa sinsemellan, samt mellan dem och underlydande tjänsteställen rörande en mångfald ärenden.

7. *Allmän tjänst av lokal natur*

Order och samtal inom tjänsteområden eller arbetsplatser av större omfattning såsom på större stationer, inom sektions- och distriktsledningsexpeditioner, vid huvudverkstäder och förråd samt inom styrelsen.

Förutom här anförda samtal finnas naturligtvis även andra tjänstesamtal, som ej direkt kunna hänföras till någon av förenämnda grupper. Det är dock i huvudsak de uppräknade samtalsslagen som framtvingat ett statens järnvägars eget telefonnät. Det kan emellertid framställas den frågan, huruvida icke SJ telefonsamtal skulle kunna utväxlas över rikstelefonnätet, i vilket fall något särskilt telefonnät, förutom mindre rent lokala telefonförbindelser, ej skulle behöva anordnas. Först bör då framhållas, att praktiskt taget alla järnvägar i världen ansett sig böra ordna egna telefon- eller telegrafnät eller bådadera och detta även, där ett synnerligen utbrett allmänt telefonnät finnes, såsom t. ex. i U. S. A. Orsaken härtill torde vara, att de samtal, som ovan äro upptagna under grupperna 1—4, och som inom SJ telefonnät utväxlas i huvudsak över s. k. etappförbindelser, i de flesta fall icke utan stora olägenheter kunna äga rum över ett allmänt telefonnät, dels enär samtalen vanligen skola kunna utväxlas så gott som omedelbart, vilket skulle erfordra ett betydligt rikligare dimensionerat rikstelefonnät, än vad som för närvarande finnes, dels enär meddelandena ofta skola utsändas samtidigt till ett flertal telefonställen längs en bansträcka, dels slutligen därför, att en hel del telefonställen, t. ex. banvaktstugor och telefonposter, äro så belägna, att framdragnings tid av telefonledning från närmaste telefoncentral skulle betinga relativt höga kostnader. Till detta kommer, att, åtminstone för närvarande, många av telegrafverkets landtelefonstationer ej äro öppna hela dygnet och att sålunda en del samtal överhuvudtaget icke skulle kunna komma fram på rikstelefonnätet utan ökad natttjänst på nämnda stationer.

I och för sig skulle det dock ej vara omöjligt, att en del andra samtal, huvudsakligen tillhörande de ovan angivna grupperna 5—7, utväxlades över rikstelefonnätet, varigenom järnvägarnas egna telefonförbindelser, särskilt då fjärrförbindelser, säkerligen skulle kunna minskas till antalet. Såsom framgår av de telefontrafikmätningar, som kommittén låtit utföra och för vilka senare redogöres, är belastningen

emellertid på SJ telefonledningar för fjärrförbindelser så stor, att en överflyttning av samtalen till telegrafverkets nät icke torde kunna ske utan en utökning av detta. Då ledningar för etappförbindelserna i alla fall måste framdragas längs järnvägs-linjerna, kan därför någon ekonomisk vinst knappast erhållas genom att överflytta en del av här ifrågavarande samtal till rikstelefonnätet. Slutligen ligger en ej oviktig säkerhet i det förhållandet, att skilda nät finnas att tillgå vid svårare telefonlinjefel o. d., något som också kommit till uttryck i överenskommelsen mellan järnvägsstyrelsen och vattenfallsstyrelsen, enligt vilken statens vattenfallsverk får begagna banans telefontät för brådskande samtal rörande kraftdistributionen, då möjlighet att snabbt erhålla telefonförbindelser över rikstelefontätet av någon anledning ej finnes.

Kommittén har därför funnit, att statens järnvägar såsom hittills böra tillgodose sitt telefonsamtalsbehov genom ett eget telefontät, vilket ej bör hindra, att, i likhet med vad redan delvis skett, telegrafverket och statens järnvägar, när så låter sig göra, ställa ledningar till varandras förfogande. Kommittén är av den uppfattningen, att ett vidgat samarbete mellan nämnda verk framdeles bör komma till stånd vid prövning av behovet av nya telefonförbindelser och detta alldeles särskilt, när kabelförbindelser skola planeras.

En annan fråga av intresse i detta sammanhang är, i vad mån statens järnvägars nuvarande telefontät tillgodoser det föreliggande telefoneringsbehovet. För bedömning härav erfordras kännedom om de förekommande samtalsantal och trafikmängd. Kommittén har sökt förskaffa sig denna kännedom genom trafikmätningar, för vilka redogöres i bilaga 2 till detta betänkande.

Av de sålunda gjorda mätningarna har framgått, att tillgängliga telefonförbindelser i en del fall äro otillräckliga för det föreliggande samtalsbehovet, vilket medfört långa väntetider för de telefonerande. Å andra sidan har konstaterats, att på vissa bansträckor genom mindre lämplig uppdelning av ledningarna dålig utnyttjning av dessa erhållits, varigenom framkomstmöjligheten blivit sämre, än vad den behövt bli, om förbindelserna hade varit anordnade på annat sätt. Orsakerna härtill äro huvudsakligen att söka i det förhållandet, att telefonens användning som kommunikationsmedel i vidsträckt bemärkelse och som ersättning för telegrafen vid järnvägarna är relativt ny och underlaget för bedömandet av samtalsvolymen och samtalsfördelningen därför ej varit tillräckligt.

Kraven på rationell anordning och utnyttjning av förbindelserna kunna emellertid nu, sedan bättre erfarenheter vunnits och förbättrade tekniska hjälpmedel framkommit, ställas betydligt högre än förr. Detta är så mycket nödvändigare som ledningarna representera den ojämförligt största andelen i telefonanläggningarnas i och för sig betydande kostnad. Av det i SJ telefonanläggningar år 1939 nedlagda kapitalet, omkring 35 miljoner kronor, utgöra kostnaderna för ledningar cirka 25 miljoner eller omkring 70 % av det hela. I synnerhet för de äldre kablarna gäller vidare, att samtliga i dem befintliga förbindelser ofta redan nu äro tagna i anspråk, varför en rationellare användning av förbindelserna ovillkorligen bör genomföras. Kommittén har ägnat stor uppmärksamhet åt dessa frågor och strävat att överallt, där detta varit möjligt, föreslå införande av sådana system och anordningar, att maximal utnyttjning av ledningarna kommer att erhållas, samtidigt som de telefonerande tillförsäkras god framkomlighet och enkelt betjäningssätt av apparaturen.